

RAJNIKI

PROF. DR. NIKO ŽUPANIČ

Marija Makarovič

Le nekaj mesecev pred svojo 85-letnico nas je zapustil 11. septembra 1961 prof. dr. Niko Županič. Rodil se je v Gribljah v Beli krajini 1. decembra 1876. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu, na Dunaju pa je študiral zgodovino, geografijo, prazgodovinsko arheologijo, etnologijo in antropologijo. Svoje odlično poznavanje zgodovinskih ved si je pridobil prof. Županič pri tedanjih svetovno znanih profesorjih Jirečku, Hirnu, Rankeju, Hoernesu, Jodlu in Pencku. Po enoletni praksi na antropološko arheološkem inštitutu v Münchnu in službovanju na Terezijanski akademiji na Dunaju je svoje znanje izpopolnjeval še v Svici, nato pa je leta 1908 postal kustos Zgodovinskega umetnostnega muzeja v Beogradu. Po vojni 1921. leta je postal upravnik Etnografskega inštituta v Ljubljani in leta 1925 dosegel ustanovitev samostojnega Etnografskega muzeja v Ljubljani. Dr. Županič je dal pobudo za izdajanje naše prve etnološke znanstvene revije »Etnolog«, katero je vodil kot urednik 13 let. Pokojnikova zasluga je tudi ustanovitev samostojne etnološke stolice na univerzi v Ljubljani, katere predstojnik je bil do upokojitve 1957. leta.

Prof. Županič se je uveljavljal kot politik in znanstvenik. Obenem z jugoslovansko mislijo, ko je na njegovo pobudo tedanja vlada kraljevine Srbije sprejela v svoj program tudi osvoboditev Slovencev (1. decembra 1914. leta), širi najnovije metode in dognanja v zgodovini, antropologiji in etnologiji. Prva desetletja dvajsetega stoletja so bila čas, v katerem je bilo treba orati ledino na številnih znanstvenih področjih, kar velja zlasti za etnologijo. Odlično poznavanje vseh pomožnih ved etnologije, združeno z izrednim znanstvenim talentom, je nudilo dr. Niku Županiču vse možnosti kar najraznovrstnejšega znanstvenega delovanja.

Non multa, sed multum! Svojih bogatih in vedno novih, edinstvenih idej ni razvijal v dolgih razpravah, marveč v drobnih in preciznih delih. Znanje polihistorja in velik talent, odlično poznavanje antične literature, tega za etnologa neizčrpnega vrelca, daje genialen pečat vsem njegovim študijam. V svojih razpravah je preučeval pokojnik predvsem zgodovinske, antropološke in etnološke probleme Balkanskega polotoka in Male Azije. Kronološko obdeluje razdobja od prvih poznanih sledov človeka na našem ozemlju do današnjih dni. Pogosto je reševal tudi probleme ljudstev izven omenjenih geografskih območij in je prav zaradi tega dr. Županič poznan in priznan tudi v tujini.

Prof. Županič je napisal 200 člankov in razprav. Na tem mestu naj navedemo le najvažnejše. Dognanja v delu »Les premiers habitants des pays Yougoslaves« so bistveno spremenila oziroma korigirala tedanje mnenje o postanku človeških ras. Z drznimi razlagami skuša rešiti vprašanje izvora in prihoda prebivalcev na Balkanski polotok v razpravah: Značenje nekih starih geografskih i etničnih imena na Balkanskem puluostrvu, Izvor in ime Antov, Prvi nosilci etničnih imen Srb, Hrvat, Ceh in Ant itd. Z razpravo »O rasni estetiki pri Jugoslovanih« pa je že na kongresu v Rimu leta 1936 jasno nastopil

proti rasistično razpoloženim znanstvenikom. Najrazličnejše pojave v ljudski kulturi belokranjskega ljudstva obravnava v zavzeto napisanih razpravah: Ime Grk v pomenu velikan pri Belokranjcih, Nastižno kumstvo na Belokranjskem in »Imena rodbin, domov in naselij kot pomožni viri za zgodovino migracij ter nekoliko belokranjskih primerov«. Že močno izčrpan od težke in dolgotrajne bolezni pa je pripravil za četrto številko Situle svojo poslednjo razpravo »Boz Rex Antorum«. Studije Praotec Čeh, Lik Ilije Gregoriča, Simboli zakonske zveze, Belokranjski zli bog in še vse druge razprave, ki jih je snoval v zadnjih letih, pa so z njim večno legle v grob.

Čeprav smo se njegovi prijatelji, učenci, kolegi in znanci tihega septembrskega dne poslednjič poslovili od prof. Zupaniča, bo ostal še dolgo časa z nami. Srečavali ga bomo v vseh njegovih delih s ponovnim in jasnim priznanjem, da je bil eden izmed najgenialnejših Slovencev, ki je s pogumnimi koraki iskal novih poti v neznana področja in nam odprl nova obzorja, do katerih se fakto- graf nikoli ne bi mogel povzpeti.

Résumé

IN MEMORIAM NIKO ZUPANIČ

Les lignes ci-dessus sont consacrées au prof. dr. Niko Zupanič, décédé le 11. sept. 1961 après une longue et pénible maladie. Le défunt est né le 1er décembre 1876 à Griblje en Carniole Blanche. Il a fait ses études universitaires à Vienne. Trois ans après la Première guerre mondiale il fut mis à la tête de la Section ethnographique du Musée National de Ljubljana, puis en 1925 il obtint la fondation du Musée ethnographique indépendant à Ljubljana. Le dr. Zupanič donna l'initiative de la publication de notre première revue ethnographique scientifique »Étnolog« et en fut le rédacteur pendant 15 ans. C'est aussi grâce au zèle du défunt que fut fondée à l'Université de Ljubljana la chaire indépendante d'ethnologie, dont il fut le préposé jusqu'à sa retraite en 1957.

Le prof. Zupanič fut agissant comme politicien et comme homme de science. Dans ses nombreux traités et articles il traite des problèmes les plus divers du pays et de l'étranger, touchant aux domaines de l'histoire, de l'anthropologie, de l'ethnologie et même de la paléolinguistique. Pour ses vastes conceptions scientifiques et ses assertions scientifiques à plusieurs reprises extrêmement courageuses, le prof. Zupanič était en réputation chez ses collègues scientifiques du pays et de l'étranger.

V SPOMIN BOŽU ŠKERLJU

Vilko Novak

Po daljši bolezni se je dne 11. novembra 1961 za vedno poslovil od nas sodelavec našega časopisa in vzgojitelj vsega mlajšega rodu slovenskih etnologov, prof. dr. Božo Škerlj.

Rojen je bil na Dunaju 28. septembra 1904, maturiral je v Ljubljani, kjer je tudi študiral naravoslovje in geografijo, doktorat pa je dosegel 1927 v Pragi z disertacijo iz antropologije. Tej vedi se je popolnoma posvetil, jo študiral še leto dni na Češkoslovaškem, pozneje pa na Norveškem, v Nemčiji in ZDA. Od 1929 do 1946 je bil kot antropolog v službi na šolski polikliniki v Ljubljani, vmes pa prebil več mesecev v taborišču Dachau. Leta 1935 se je habilitiral iz antropologije kot privatni docent na ljubljanski univerzi. Leta 1946 je tu postal izredni, leta 1953 pa redni profesor, organiziral antropološki inštitut in razvijal